

PIEAUGUŠO MĀCĪŠANĀS PROCESS

Laura Bautra – LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fak. studente

Andragoģija ir zinātne par pieaugušo izglītības procesu, tā mērķiem, organizāciju, metodēm, ievērojot tādas pieaugušo mācīšanas un mācīšanās īpatnības kā pieredzi, sevis izpratni, gatavību mācīties, apgūto zināšanu tūlītēju praktisku lietojamību. (12)

Pēc tā, kā pieaugušie mācās, viņus varētu iedalīt trīs grupās:

1. Pieaugušie, kuri orientēti uz mērķi, iesaistās izglītībā, jo viņiem ir kādas konkrētas vajadzības, piemēram, no tā atkarīgi sasniegumi darbā u.c.
2. Pieaugušie, kuriem ir svarīgi darboties, vairāk ieinteresēti attiecību veidošanā ar grupas biedriem, mācībspēkiem, kā arī svarīgi realizēt un pilnveidot savas spējas un talantus darbībā.
3. Uz mācīšanos orientētiem pieaugušajiem tas ir kā dzīvesveids, un tas viņiem sagādā prieku, šajā gadījumā uzsvars tiek likts uz mācību saturu. (6)

Pieaugušo izglītošanās balstās uz studenta paša apzinātu izpratni, tas nozīmē, ka parādās izpratne par to, kā tas notiek, ka es zinu to, ko es zinu – parādību cēloņi, pieņēmumi, pierādījumi gūst personisku jēgu, kas pastiprina īstenības izpratni un apzināšanos. (4, 41 – 43)

Pieaugušo mācīšanās procesā maksimāli izmanto studentu pašu pieredzi. Pieaugušo mācīšanās teorijas arvien vairāk akcentē pašpieredzes lomu. Uz pieredzes veidojas jaunas zināšanas un prasmes.

Pieredzes var būt divējādas:

1. Pašpieredze, ko cilvēks iegūst ar tiešās uztveres palīdzību
2. Pastarpināta pieredze, ko iegūst ar valodas un komunikācijas palīdzību – visbiežāk tā ir citu cilvēku pieredze.

Kā jau zināms, bērni mācoties iegūst jaunu pieredzi un zināšanas, taču pieaugušie mācās nevis tālai nākotnei, bet, lai izmantotu jaunās zināšanas tūlīt. Bērni mācoties iegūst pieredzi, taču pieaugušie balstās uz pieredzi. (5, 40)

Pieaugušo mācīšanās procesā ir brīži, kad viņi dzirdētajai informācijai var nepiekrīst, jo viņus vada praktiskā dzīves pieredze. Tas bieži noved pie tā, ka pieaugušajiem sagādā grūtības teoriju sasaistīt ar praksi. (2,71)

Novērojams, ka bieži vien vecāki cilvēki mācās nedaudz lēnām, bet rūpīgāk un ar lielāku aizrautību nekā gados jaunāki studenti. Pieaugušie labāk saglabā to saturisko informāciju, kas viņiem ir svarīga un kuru var integrēt jau esošajās zināšanās. Pieaugušie mazāk paļaujas uz atmiņu un mehānisku iekalšanu, jo notiek novecošanas process. Viņiem arī mazāk raksturīga imitācijas izmantošana, jo pārsvarā gadījumu pieaugušajiem ir tendence uz neatkarību, nevis konformismu, kas lielā mērā saistīts ar atdarināšanu. (4, 50)

Pārmaiņas izglītības procesos skar visus, taču visgrūtāk pārmaiņas pieņemt pieaugušajiem. Viņiem ir grūti piemēroties jaunā laikmeta prasībām. (62,6)

Saņemto informāciju pieaugušie novērtē, analizē, vai tā darbā noderēs un kurā situācijā to varētu pielietot. Pieaugušajiem ir tieksme iedziļināties mācību darbā, viņi kādu konkrētu situāciju mēģina sasaistīt ar ikdienu un praktisku pielietojumu.

Mācības tiek uztvertas nopietni, jo jebkura neveiksme izraisa pārdzīvojumu. Mērķtiecīga mācību procesa plānošana pieaugušajiem palīdz nodrošināt pieaugušo mācīšanās īpatnību nodrošināšanu, kas ir būtiski pieaugušo izglītības procesā. (2,71)

Mūsdienu izglītības process nav iedomājams bez jaunām prasmēm. Tas attiecināms uz IKT jēgpilnu izmantošanu. Pieaugušajiem, kuriem trūkst datorprasmju, tiek atņemta iespēja saņemt informāciju, kas pieejama digitālā formā. (2, 66) Mūsdienās tehnoloģijas ļoti strauji attīstās un darba tirgus pieprasa spēju rīkoties ar datoru. Vecāka gada gājuma cilvēkiem tas sagādā grūtības, jo viņi nav uzauguši tehnoloģiju laikmetā, tādēļ viņiem tehnoloģiju apgūšana prasa daudz vairāk laika.

Līdz ar to

1. Lekcijās pasniedzējiem jācenšas visu izskaidrot viegli uztveramā veidā, atkārtojot un uzsverot pašu būtiskāko.
2. Liela loma ir praktiskajām nodarbībām. Visas teorētiskās zināšanas tiek nostiprinātas praksē.
3. Katrs pieaugušais strādā pie sava datora.
4. Ar pieaugušajiem nevar strādāt kā ar studentiem, kuriem tiek dots uzdevums un prasīts rezultāts. Nodarbībās pasniedzējam bieži jāatkārto to, kas dots lekcijās, lai klausītāji to labāk saprastu un iegaumētu.
5. Pieaugušajiem jāpalīdz pārvarēt psiholoģiskā barjera, kas rodas saskarē ar datoru. (11, 121)

Tas atļauj izdarīt secinājumu, ka pieaugušo izglītībā sevišķa vērība jāpievērš pieaugušo attīstības īpatnībām.

Svence, raksturojot pieaugušo attīstības īpatnības, 20 līdz 40 gadu vecumposmu nosauc par agrīno briedumu, kura pamatiezīmes ir sevis papildīšana sociālajā vidē un balansēšana starp karjeru un ģimeni (10) 30 gadu vecumā cilvēks sasniedz savā fiziskajā attīstībā zināmu pilnību. Savukārt, Karpova runā par astoņām Ego attīstības stadijām. Agrīnais briedums tiek attiecināts uz 20 līdz 24 gadu vecumu, bet kā vidējais briedums norādīts 25 līdz 64 gadiem (3)

Vecums	Īpašības
Jaunības periods (līdz 23 gadiem)	Jaunieši ir aktīvi saskarsmei un viegli veido attiecības ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Parādās intelektuālās spējas, radošums, uzrāda visaugstākās darba spējas un aktivitāti, var izturēt lielas slodzes intelektuāli un emocionāli.
Pieaugušie perioda sākumā (līdz 30 gadiem)	Nozīmīgs ir apkārtējo cilvēku vērtējums, kas ļauj jebkurā dzīves situācijā pārliecināties par savām spējām. Labi, ja šajā posmā pieaugušie redz savu karjeras attīstību.
Pieaugušo periodā (līdz 40 gadiem)	Daudzi pamana nepilnības savā personībā, vēlas saskatīt jaunas attīstības persektīvas. Tiek uzstādīti eksistenciāli jautājumi, kas saistīti ar jaunu mērķu izvirzīšanu. Uzlabojas un aktivizējas psihiskās funkcijas (atmiņa, domāšana, uzmanība, iztēle), kas nodrošina intelektuālo darbību.
Brieduma periods (līdz 60 gadiem)	Notiek izmaiņas intelektuālajā attīstībā, bet personības attīstības paliek neierobežotas. Pateicoties aktīvai iespējai mācīties, pieaugušie var uzturēt savas izziņas potences un attīstīties.

Vecuma periods (pēc 60 gadiem)	Ar vecumu mainās atmiņas kvalitāte, par vadošo kļūst loģiskā atmiņa. Mehāniskās atmiņas nozīme mazinās.
--------------------------------	---

(9, 76 – 78)

Mācību procesa organizācijā būtiska nozīme ir cilvēka gatavībai mācīties. Pieaugušo gatavība mācīties lielā mērā ir atkarīga no cilvēka sociālajām lomām. pārsvarā mācās pašmācības ceļā, ir patstāvīgi. Ja bērni mācoties ir orientēti uz profesiju, tad pieaugušie ir orientēti uz izglītību. Pieaugušo mācīšanās ir brīvprātīga, saistībā ar darbu un profesiju. (8, 31)

B. Lonstrupa “Mācīt pieaugušos – ar atklātību” raksturojusi kāpēc pieaugušie vēlas mācīties, akcentējot vēlmi apgūt ikdienā noderīgas iemaņas, gūt dziļāku izpratni par tiem priekšmetiem, kurus viņu bērni mācās skolā, par lietām, kas nav mācīts pašiem skolā. Autore norāda, ka dažus vada cerība pēc studijām atrast labāku un kvalificētāku darbu, kas dos iespēju uzsākt labāku dzīvi. Tai pat reizē tiek uzsvērtā doma „ka daudziem izglītošanās nepieciešana tādēļ” lai salauztu “izolācijas žogu” iekļūšanai darba tirgū un attālinātos no ģimenes problēmām (7, 45)

Pieaugušo izglītībā aizvien no jauna rodas situācijas, kuru risināšanai nepieciešamās zināšanas un prasmes, kas ne vienmēr ir pieaugušā rīcībā. Šo ļoti konkrēto zināšanu un prasmju trūkums arī ir galvenais faktors, kas motivē pieaugušo mācīties. (12) Darba tirgus pieprasa, lai viņa darbā strādājošajiem būtu atbilstošs izglītības dokuments, jo agrāk tos neprasīja. Līdz ar to, pieaugušie ir spiesti motivēt sevi un iegūt izglītību, lai sevi pilnveidotu un noturētos darba tirgū.

A.Baldiņš akcentē, ka pieaugušo izglītība radikāli atšķiras no normatīvās izglītības ar to, ka pieaugušais cilvēks iesaistās sevis tālākizglītošanās ar nolūku iegūt to, kas viņam ir aktuāls sevis pašrealizēšanai. Savukārt pieaugušo izglītība Latvijā jau tradicionāli tiek izprasta kā izglītojošo, attīstošo un socializējošo iespēju nodrošinājums tiem cilvēkiem, kuri iepriekš ieguvuši noteiktu izglītības pakāpi un kuri pēc mazāka vai lielāka praktiskā darba perioda vēlas turpināt sevis pilnveidi, iesaistoties kādā no pieaugušo izglītības sistēmas piedāvātajiem mācību pasākumiem. (1, 1 – 5)

Pieaugušo mācīšanās procesā būtiska nozīme ir pedagogam – andragogam, kas pārzin pieaugušo mācīšanās īpatnības, prot izvēlēties piemērotas metodes, prot veidot atbilstošu mācīšanās vidi.

SECINĀJUMI

Pieaugušais, pateicoties savai psiholoģiskajai, emocionālajai, sociālajai, kognitīvajai, fiziskajai nobriešanai, citādi mācās un tam ir citādas izglītošanās vajadzības nekā jaunāka vecuma cilvēkiem. Tāpēc pieaugušo izglītība prasa īpašu organizāciju, metodes un programmas neatkarīgi no lomām, kas jāpilda pieaugušajam cilvēkam.

Pieaugušie ir spējīgi uzņemties atbildību par savu izglītošanās procesu, ir gatavi mācībām un spēj paši sevi virzīt mācību procesā – izprot, ko viņiem vajag zināt, orientēti uz problēmām. Atšķirībā no bērna, pieaugušais savā dzīvē uzkrājis dažāda rakstura pieredzes, kuras jāizmanto viņa izglītošanās procesā.

Pieaugušo izglītība būtiski atšķiras no izglītības bērniem gan ar metodēm, gan mācīšanās stiliem un īpatnībām. Pieaugušajiem ir cita vajadzības un motivācija izglītībai.

Izmantotās literatūras saraksts

1. **Baldiņš A.**, *Andragoģija*. Mācību līdzeklis. RTU izdevniecība. Rīga, 2005. 69 lpp;
2. **Ivanova I.**, *Pieaugušo mācīšanās īpatnības*. Pieaugušo izglītība: rakstu krājums, Rīga: Raka, 2012. 216 lpp;
3. **Karpova Ā.**, *Personība/ Teorijas un to rādītāji*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 219 lpp;
4. **Koķe T.**, *Pieaugušo izglītības attīstība: raksturīgākās iezīmes*. Rīga: Jumi, 1999. 102 lpp;
5. **Kurova L.**, *Pieaugušo pedagoģijas aspekti*. Rīga: Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija, 2003. 77 lpp
6. **Lieģeniece D.**, *Ievads andragoģijā*. Rīga: RaKa, 2002. 183 lpp;
7. **Lonstrupa B.**, *Mācīt pieaugušos ar atklātību*. Rīga: 1995, 125 lpp;
8. **Ose G.**, *Kā mācās pieaugušie*, Rīga: LVAVP, 2001. 90 lpp;
9. *Rokasgrāmata pieaugušo izglītības pasniedzējiem*. Latvijas pieaugušo izglītības apvienība. Rīga: KomPas, 2003. 232 lpp;
10. **Svence G.**, *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 159 lpp
11. **Vīka I.**, *Pieaugušo mācīšanās īpatnības darbam ar datoru/ Pieaugušo izglītība un valsts tautsaimniecības attīstība*. Rīga: 1999. 184 lpp;
12. Izglītības un zinātnes ministrija. *Kas ir andragoģija?* [tiešsaiste] – [atsauce 15. 12. 2017.] Pieejams: <http://www.muzizglitiba.lv/node/21>